

arrelada, a quasi tot Ribagorça, fins a la seva punta NE.: *herba bért* Taüll, «és per la *pala bért*» ib. (1953); al capdamunt de la vall de la N. Ribagorçana *Plana-bért*, replà uns 150 m. per alt del poble de Senet, al mig d'un vessant mig alevant mig boscos (1957).

No ho creguem degut a petrificació toponímica (que amb aquest caràcter en trobaríem casos esparsos per tot: *Vilaverd*, *Rocavert*, *Salavert*, *Comavert* i els dos *Vallverd*, de l'Urgell i de la Conca); perquè, dalt del poble d'Aneto, signant-me, de baix estant, l'ufanós Pletiu de l'Aperieso, em deien: «aquella cosa *bért*» (1957); i a Benasc em donaren una *péra bért* perquè no m'agraden les aigualoses (1965). No arribà això gaire enllà cap a l'E., com ja és d'esperar, puix que a Cardós i Vall Ferrera ja es comencen a sentir els corrents del Nordest, amb els femenins *tala coma*, *tala forna*, *coca grana* (*EntreDL* II, 56); però ni tan sols arriba gaire al SE. per la Ribagorçana, car ja vaig recollir *pleta bérda* a la Vileta d'Espluga; un nom igual a Espluga de Serra (1957); i altres testimonis en citaré a Seradell i a la Guàrdia d'Ares.

Tenint í breu en llatí s'ha d'esperar en principi com a vocal tònica é oberta en cat. central i or., una é mitjana i oscil·lant (cap distinció fonemàtica) en ross., i la típica é neutra a les Illes: en efecte, ja a Bunyola vaig anotar un *ábrə vért*, *erba mez vérdə* (1963), i així ho confirma *AlcM* a Ciutadella, Eiv. i Mall.; val a dir que dins el ross. se sent netament tancada en els parlars capcinesos (*bért*, *bérda*, Formiguera, 1960).

En aquest mot, però, els dialectes occid. no tenen é segons la norma general sinó que la pressió obridora de la r, en la posició fortament implosiva que li imposa la -t, ha fet que soni pertot amb è oberta: «València la Vella --- terreno plantat de oliveres y garrofers molt vértz y bonicos ---», MGadea (*T. del Xè* I, 236; I, 5; II, 253). Per tot el País: *Forat vért* Biar, *Raconet vért* Laguar, *Barranc vért* Gandia, *un tros vért* Sumacàrcer, *el Cingle bért* Culla, *Planet bért* Catí, *ribàs vért* Forcall, *lo pradet bért* PBenifassà; *la Malá vérdə* Fageca (= IGC 25°×43°), *la Penya vérdə* Bocarient, *una muntayéta bérda* Pego, *senda de la rāla vérdə* Gata, *la bassa bérda* Ares M. (1961-63).

I va seguint en català occid.: *lím bért* Benifalset (1923); *bért* Borges d'Urgell (*BDLC* VI, 48); i així ho sento a totes les enquestes onomàstiques de la Terra, de la Pallaresa, del Segre Mitjà (1957) etc.; a Gualter crida menys l'atenció perquè aquí ja es comença a sentir oberta en altres mots en E: «la *bérze* Maria», «són de fusta *bérda*» (1957); pertot *bért*, *llates bérdes* etc. a Cardós i Vall Ferrera (1932-34); *Puibért* a Eiv. de la Conca, *Pléta Bérda* a Seradell i a la Guàrdia d'Ares; i ja ho he exemplificat prou, en els pobles de l'alta Ribagorça.

La cosa havia de ser antiga, perquè a l'Alguer, on la *é* arcaica va decantar-se sistemàticament a *é*, hi ha tanmateix *vélt* segons el testimoni de Kuen (*AORBB* VII, 104). Una sola excepció en tot el P. Val.: el *síngle vért* a Xàbia (1962), que no tinc per notació suspecta, com sigui que un capciró extrem, com el Cap de la Nau, és apte per mantenir excepcionalment re-

motes antigalles.

No ens torbarem en accs. derivades, secundàries, una vegada hàgim recordat l'ús-com a distintiu d'espècies animals: *pic* o *picot verd*, *serp verda*, *mosca verda*, puix que és el fort dels diccs. que ens han precedit, en això insuperables.

Farem només una excepció per a la idea d'immatunitat, per tal de subratllar-hi l'antigor i universalitat d'aquesta virada d'idea: «RECEPTA DE FER TINTA --- estiga al sol dos dies y se men ab un fust *vert* de figuera», OPou (*ThPu.*, 181); primer com a adjectiu uniterminal: «acompara lo jovent a *verdor*, per tal com axí com la planta ben *vert* mostra que deu ben profitar en fruyts ---» fi S. XIV, en el *Boeci* de Ginebreda (15); després, diptòtic: «---triau-la fadrina / --- / seguint lo que vostre desig vos inclina; / si vós me creguésseu, pendríeu per fina, / --- / essent dolça y útil, la fruyta madura, / cercau la que *verda* se cull dels fruytals, / qu' --- esmuça dels jóvens la fort dentadura, / y ·l· vell no la menja com no té... quexals!», *Viudes i Donzelles*, v. 43. I ara d'un cap a l'altre del domini: *blád bért*, i de certs farratges: *je miyčá bért* Benasc (1965); i la dita valenciana «a *San Guán, bakóres: vérdex* o *maúres*» Miramar de Gandia (1962).

DERIV.: *Verdal* és l'exclamació dels tortosins quan els diuen una declaració falsa, una que no se la poden empassar (*DAG*).

Verdal: «entre les figures de llei --- són molt saboreses les *verdals* ---», Bladé i Desumvila (*Benissanet*, 156, més cita a *SARRO*); llavors això s'estén a l'arbre: «la *Figuera bérdal*» és el nom d'una partideta vora les cases de Vilafamés (1961); «la llet --- l'aprenen d'aquesta manera: --- agafen un brancó de figures, bordissot o *verdall* o altra classe de figuera --- que tenga molta lletrada, i se posen a remenar ---» (pastors de llana de Manacor, *BDLC* VII, 180). No sols figures i figures, perquè a les Garrigues anomenen *terra bérdal* una classe de terreny de poc valor (Els Torms, 1935); en conformitat amb la tendència diptòtica del ross., les olives *verdals* de l'Urgell i Bages (*BDC* XII, 130) s'hi tornen la *oliva bórdalə*, que a Catllà s'oposa a la palmar (1960).

I deuen ser una aplicació especial d'això, no sols el cognom *Verdala* (Bna., Reus, Dénia, *Diccionari Aguiló, AlcM*), sinó també el nom del moixó (que per alguna cosa batejaren els naturalistes com *Chlorospiza chloris*, amb l'adj. grec del color verd groguenc), *verdala*, que *AlcM* no localitza ni documenta, però deu ser o haver estat mallorquí: i es tractarà d'un ocell de crit bronc i alegries nocturnes, car Antoni de Verí (a. 1623) pintava així la nit tenebrosa: «Es mans del brau y peus del fugitiu, / encobridora vil, falsa trampista, / causadora que vagen molts fent tala, / ocultament tractant mal al qui viu, / que per ço diuen molts, ab la veu trista: / 'a mala nit no-y lladra na *verdala*», *JMBover* (*BiEscrBal.*, 496-III-4-3); d'aquí potser *verdau* —que *AlcM* recull d'A. Sallent (*BDC* X, 98) i als Pir. or., Segre mj. i mall.— si admetem que la *u* es degui a algun parònim com *barjaula*: car si bé aquí es tracta del gènere *Emberiza*, almenys hi deu haver pro-